

Карлін М. І.

Державні фінанси розвинутих країн

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

“Новий Світ – 2000”

Львів – 2020

УДК 336.1(076)
ББК 65.261 73
К 23

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу видавництва заборонено.

*Рекомендовано Міністерством освіти та науки України
(Лист № 1.4/18-Г-417 від 14.02.2008 р.)*

Рецензенти:

О. П Кириленко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів (Тернопільський Національний економічний університет);

Л. Г. Ліпич, доктор економічних наук, професор, директор інституту управління та бізнесу Луцького державного технічного університету;

І. О. Лютий, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту (Київський Національний університет імені Тараса Шевченка).

ISBN 978-966-418-117-1

К 23 Карлін М. І.

Державні фінанси розвинутих країн: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ – 2000, 2020. – 484 с.

У навчальному посібнику аналізується суть і структура державних фінансів розвинутих країн. Серед них: США, Канада, Японія, країни-члени Європейського Союзу (країни – 15). При дослідженні особливостей державних фінансів кожної з аналізованих країн звертається увага на взаємовідносини держави з місцевими органами влади. Значна увага приділена податковим системам розвинутих країн, особливостям їх реформування.

Для студентів, які навчаються за спеціальностями “Фінанси і кредит”, “Міжнародні відносини”, а також для всіх, хто цікавиться економікою зарубіжних країн.

УДК 336ю1(076)
ББК 65ю261 73
К 23

ISBN 978-966-418-117-1

© М. І. Карлін, 2020
© “Новий Світ – 2000”,
ФОП Піча С.В., 2020

Зміст

<i>Передмова</i>	9
Частина 1. Державні фінанси США та Канади	11
Розділ 1. Державні фінанси США	11
1.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	11
1.2. Досвід США у фінансуванні аграрного сектора економіки	28
1.3. Податкова система США	42
1.5. Регулювання структури та розробки бюджету розвитку міста	54
1.6. Механізми державного регулювання здійснення облігаційних позичок під майбутні доходи територіальними утвореннями в США	57
1.7. Особливості функціонування та структура податкової служби в США	62
1.7.1. Загальні основи побудови податкової служби США	62
1.8. Особливості податкової декларації в США та контролю за доходами державних службовців	77
1.9. Деякі особливості фінансів державних підприємств в США	84
1.10. Особливості управління і обслуговування державного боргу в США	88
1.11. Державне пенсійне забезпечення та шляхи його реформування	90
1.12. Проблеми сучасної бюджетної політики в США	98
<i>Завдання і запитання для самоперевірки</i>	106
Розділ 2. Державні фінанси Канади	107
2.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів Канади	107
2.2. Особливості функціонування і реформування публічних фінансів Канади в сучасних умовах	110
2.2.1. Напрями реформування державних фінансів	110
2.2.2. Об'єднання муніципальних утворень в Канаді	113
2.3. Податкова система Канади	118
2.4. Вплив податкової політики на економічні процеси в країні	123
2.5. Досвід Канади у державному регулюванні кредитної кооперації	124

Частина 2. Державні фінанси країн Європейського Союзу.....	126
Розділ 3. Державні фінанси ФРН	126
3.1. Загальні основи побудови та функціонування системи державних фінансів ФРН.....	126
3.2. Податкова система ФРН.....	134
3.3. Державні витрати.....	139
3.4. Державний борг і бюджетний дефіцит.....	142
3.5. Спеціальні урядові фундації.....	145
3.6. Державне регулювання бюджетів земель і громад Німеччини	152
3.7. Функції і особливості діяльності фіскальних органів ФРН.....	156
3.8. Особливості системи оподаткування у Німеччині	160
3.9. Особливості нарахування амортизації основних засобів у ФРН.....	170
3.10. Фінансування соціального захисту у Німеччині та шляхи його реформування.	173
3.11. Фінансові проблеми державного сектора та напрями їх вирішення.	181
3.12. Вплив тіньової економіки на державні фінанси Німеччини та шляхи її обмеження.....	190
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>196</i>
Розділ 4. Державні фінанси Франції	197
4.1. Особливості побудови та функціонування державних фінансів Франції	197
4.2. Деякі особливості фінансування соціальної сфери у Франції.....	200
4.3. Особливості бюджетного процесу та бюджетної політики у Франції.....	205
4.4. Податкова система Франції та зміни в ній	212
4.5. Структура податкової служби та її функції.....	221
4.6. Взаємовідносини рівнів бюджетної системи	226
4.6.1. Державні субсидії місцевим органам влади	229
4.6.2. Позикові ресурси	231
4.6.3. Державний контроль за місцевими фінансами.....	232
4.6.4. Тенденції та перспективи взаємозв'язків державних фінансів та фінансів місцевих громад.....	234
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>235</i>
Розділ 5. Державні фінанси Італії.....	237
5.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	237

5.2. Державні доходи і видатки	238
5.3. Особливості пенсійної реформи в Італії	243
5.4. Шляхи вирішення міжбюджетних проблем	246
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>249</i>
Розділ 6. Державні фінанси Бельгії.....	250
6.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	250
6.2. Податкова система Бельгії	252
6.3. Фінанси соціальних фондів	257
<i>Запитання для самоперевірки .....</i>	<i>259</i>
Розділ 7. Державні фінанси Нідерландів.....	260
7.1. Особливості побудови та функціонування державних фінансів Нідерландів	260
7.2. Особливості оподаткування юридичних осіб	264
7.3. Види податків у Нідерландах	267
7.4. Державне регулювання місцевих фінансів	272
7.5. Права платників податків та податкової служби у сучасних умовах	274
7.6. Привабливість Нідерландів для іноземних інвесторів.....	278
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>279</i>
Розділ 8. Державні фінанси Люксембургу	281
8.1. Податкова система	281
8.2. Основні видатки бюджету країни	283
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>285</i>
Розділ 9. Державні фінанси Великобританії.....	286
9.1. Особливості функціонування державних фінансів Великобританії.....	286
9.2. Податкова система Великобританії та її особливості	293
9.3. Державні витрати і державний борг Великобританії.....	300
9.4. Боротьба з “відмиванням брудних грошей”	304
<i>Завдання і запитання для самоперевірки .....</i>	<i>305</i>
Розділ 10. Державні фінанси Ірландії	306
10.1. Особливості функціонування державних фінансів Ірландії...	306
10.2. Податкова система Ірландії.....	308
10.3. Привабливість податкової системи Ірландії для інвесторів....	309
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>311</i>
Розділ 11. Державні фінанси Данії.....	312
11.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	312

11.2.	Податкова система Данії	313
11.3.	Особливості використання державного бюджету та місцевих фінансів	315
	<i>Завдання для запитання і самоперевірки .....</i>	<i>317</i>
Розділ 12.	Державні фінанси Австрії	318
12.1.	Загальна характеристика розвитку державних фінансів Австрії	318
12.2.	Казначейство Австрії	322
12.3.	Особливості оподаткування в Австрії	323
12.4.	Сучасні зміни у витратних статтях та прибутковій частині бюджету	325
12.5.	Проблеми підвищення фінансової ефективності єдності федерації	328
	<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>330</i>
Розділ 13.	Державні фінанси Швеції	331
13.1.	Загальна характеристика державних фінансів Швеції	331
13.2.	Суть шведської моделі соціально-економічного розвитку та зміни в ній	334
13.3.	Система оподаткування в Швеції	338
13.4.	Фінансове вирівнювання у Швеції	345
13.5.	Зміни у державних фінансах після виборів 2006 р.	347
13.6.	Бюджетування, орієнтоване на результат: досвід Швеції ..	350
	<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>351</i>
Розділ 14.	Державні фінанси Фінляндії	352
14.1.	Особливості функціонування державних фінансів Фінляндії ..	352
14.2.	Податкова система Фінляндії	354
14.3.	Вплив держави на місцеві фінанси	356
14.4.	Особливості реформування фінансової системи Фінляндії ...	359
	<i>Запитання для самоперевірки .....</i>	<i>362</i>
Розділ 15.	Державні фінанси Іспанії	363
15.1.	Загальні основи побудови та особливості реформування державних фінансів Іспанії	363
15.2.	Особливості державного регулювання фінансування автономних спільнот у країні	366
15.2.1.	Частка з державного бюджету	367
15.2.2.	Власні ресурси: доходи від користування державним майном	368
15.3.3.	Кредитна діяльність	368
15.3.	Податкова система Іспанії	370

15.4. Результати реформ державних фінансів в Іспанії.....	372
<i>Завдання та запитання для самоперевірки</i>	376
Розділ 16. Державні фінанси Греції	377
16.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	377
16.2. Державні доходи і видатки Греції	378
16.3. Особливості оподаткування прибутку підприємств у Греції.....	380
16.4. Фінансово-економічні результати входження Греції до Європейського Союзу	383
<i>Запитання для самоперевірки</i>	386
Розділ 17. Державні фінанси Португалії	387
17.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	387
17.2. Податкова система Португалії.....	390
17.3. Державне сприяння інвестиціям у Португалії.....	391
<i>Завдання та запитання для самоперевірки</i>	393
Частина 3. Державні фінанси інших розвинутих країн	394
Розділ 18. Державні фінанси Японії	394
18.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	394
18.2. Бюджетна система Японії	400
18.3. Податкова система Японії.....	407
18.3.1. Прямі податки на доходи з фізичних і юридичних осіб....	409
18.3.2. Податок на майно як вид прямого оподаткування...	413
18.3.3. Порядок непрямого оподаткування в Японії	415
18.3.4. Досвід розробки державних інвестиційних програм в Японії	418
18.4. Спеціальні фонди в Японії	423
18.5. Фінанси державних підприємств і фінансових установ ...	424
18.5.1. Особливості взаємозв'язків фінансів великих приватних корпорацій і державних фінансових установ	424
18.5.2. Фінанси державних підприємств	427
18.6. Особливості структури й функціонування податкової служби в Японії	429
18.7. Особливості функціонування державних фінансів в кінці ХХ – на початку ХХІ століття.....	431
<i>Завдання і запитання для самоперевірки</i>	433

Розділ 19. Державні фінанси Австралії	434
19.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	434
19.2. Загальні основи побудови податкової системи Австралії	436
19.3. Види податків в Австралії	437
19.3.1. Прибутковий податок з юридичних осіб	437
19.3.2. Прибутковий податок з фізичних осіб	438
19.3.3. Внески на соціальні програми	438
19.3.4. Види непрямих податків	438
19.3.5. Інші види податків	438
19.4. Податкова реформа в Австралії	439
19.5. Методи погашення податкового боргу	440
19.6. Державне регулювання грошового обігу і банківської справи	441
<i>Завдання і запитання для самоперевірки .....</i>	<i>442</i>
Розділ 20. Державні фінанси Нової Зеландії	443
20.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	443
20.2. Специфіка оцінки державних активів в Новій Зеландії	444
20.3. Особливості державного впливу на розвиток сільськогосподарських підприємств у Новій Зеландії в сучасних умовах	446
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>447</i>
Розділ 21. Державні фінанси Норвегії	448
21.1. Загальні основи функціонування державних фінансів країни	448
21.2. Особливості оподаткування у Норвегії	451
21.3. Особливості державного регулювання фінансово-економічних зв'язків Норвегії з країнами Європи	457
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>460</i>
Розділ 22. Державні фінанси Швейцарії	461
22.1. Загальні основи побудови та функціонування державних фінансів країни	461
22.2. Особливості системи оподаткування в Швейцарії	464
22.3. Особливості державного впливу на функціонування банківської системи Швейцарії	467
22.4. Деякі особливості фінансового законодавства країни	471
<i>Завдання та запитання для самоперевірки .....</i>	<i>473</i>
Список використаної та рекомендованої літератури до курсу	475

Передмова

Реформування економічних відносин в Україні відбувається з великими труднощами, що обумовлює необхідність вивчення зарубіжного досвіду з цього питання.

Кожна країна у своєму економічному розвитку проходила через важкі випробування. Деякі з них після таких випробувань ставали ще сильнішими, окремі країни зникали з карти світу, але більшість країн знаходила свій шлях розвитку у нових економічних умовах.

Перед Україною зараз стоять багато економічних і фінансових проблем, які наша країна мусить подолати, щоб не перетворитися у країну “третього світу”. У цьому контексті насамперед потрібно реформувати державні фінанси України, оскільки вони у багатьох випадках використовуються не за цільовим призначенням, неефективно, не на користь більшості населення нашої країни. Все це змушує багатьох працюючих і підприємців приховувати свої доходи від оподаткування, збільшуючи тіншову економіку. Тому важливо дослідити хід реформування та функціонування державних фінансів у розвинутих країнах, щоб використати цей досвід в Україні. Передусім це стосується податкової системи нашої країни, яка є занадто складною і запутаною не тільки для українських платників податків, а й для іноземних інвесторів.

Посібник включає три частини, кожна з яких присвячена аналізу державних фінансів певних груп розвинутих країн. У першій частині аналізуються державні фінанси США і Канади, у другій – країни Європейського Союзу (“країн – 15”), а в третій – державні фінанси Японії, Австралії, Нової Зеландії, ряду інших розвинутих країн. Значна увага приділена виявленню особливостей формування і використання державних бюджетів цих країн, їх податковим системам. Не обійдені увагою проблеми оптимізації соціальних видатків у розвинутих країнах, труднощі з проведенням пенсійних реформ.

Враховуючи той факт, що в Україні до складу державних фінансів відносять й місцеві бюджети, а у розвинутих країнах вони розглядаються як незалежні від державних фінансів, то у даному посібнику місцеві бюджети майже не розглядаються. Вони аналізуються через призму впливу держави на формування і використання місцевих фінансів, в контексті міжбюджетних відносин.

У кінці кожної теми наводяться питання і завдання для самоперевірки. У посібнику вміщено багато таблиць, які дозволять читачам зрозу-

міти особливості державних фінансів розвинутих країн світу. У кінці посібника наводиться список літератури, який може стати у пригоді при вивченні тієї чи іншої теми.

Навчальний посібник “Державні фінанси розвинутих країн” рекомендується використовувати при вивченні студентами-економістами курсу “Фінанси”, а також при викладанні таких курсів, як: “Державні фінанси України”, “Фінанси зарубіжних країн” та ряду інших курсів. Для студентів-міжнародників його можна використовувати при вивченні курсів “Фінанси”, “Міжнародні фінанси”, ряду спецкурсів присвячених економікам розвинутих країн.

Автор висловлює велику подяку рецензентам, а також членам кафедри державних фінансів Волинського Національного університету імені Лесі Українки за цінні рекомендації, які послужили підвищенню якості посібника. Автор щиро дякує старшому лаборанту кафедри державних фінансів ВНУ ім. Лесі Українки Ю. В. Строцюк за технічну допомогу при підготовці цього навчального посібника до друку.

Автор буде вдячний за всі конструктивні зауваження та пропозиції щодо покращення змісту та структури посібника. Їх можна прислати за адресою: 43000, м. Луцьк, проспект Волі, 13, Волинський Національний університет імені Лесі Українки, економічний факультет, М. І. Карліну, або e-mail: lord @ lab. univer. lutsk. ua.